

Andrijan Turan

Antoni Gaudí – architekt, askéta a vizionár

Podarilo sa mu vysnívať, naprojektovať a potom postaviť stavby, čo vyrazajú dodnes dych celému svetu modernosťou, hravosťou, ale aj ornamentálnosťou, ktorá spája viacero kultúr v jeden magický a novátorský celok. Katalánsky architekt Antoni Gaudí (25. jún 1852, Reus – 10. jún 1926, Barcelona) zabezpečil Barcelone trvalý prílev turistov, fascinovaných jeho nadčasovými projektmi, kde sa monumentalita mieša s prírodou a bezhraničná fantázia s božským vnuknutím v stavbách s farebnou iskrou prírodnej geniality, ktorú tento nadaný umelec pretlmočil tak verne, ako sa len dá.

„Tí, ktorí hľadajú zákony prírody ako podporu svojich nových diel, spolupracujú so stvoriteľom...“

ANTONI GAUDÍ

Chlapec, ktorého najlepší kamarát bol skicár

25. 6. 1852 sa v španielskom mestečku Riudoms narodil Antón Plácido y Guillermo Gaudí (i Cornet). Jeho otec Francesc bol kováč, ktorý sa špecializoval na výrobky z medi, a matka Antònia Cornet i Bertran pochádzala z podobnej kováčskej rodiny. Antoni zdedil po oboch líniách predkov cit a nadšenie pre umenie, a ako sám tvrdil, práve im vďačil za ojedinelú schopnosť vizualizovať tvar, formu i farby do nových a nečakaných súvislostí a súvzťažností. Antoni však v škole veľmi neexceloval, bol priemerný žiak, ktorého bavilo len kreslenie, dejiny umenia a hudba. Oveľa viac ho zaujímala príroda, lesy, lúky, rieky a more. Do svojho denníka, ktorý bol zároveň improvizovaným skicárom, si už ako 12-ročný zapisuje: „Príroda je stále otvorená kniha a len v nej má zmysel naozaj čítať!“ V škole síce Antoni vynikal v geometrii, aritmetike a najmä v kreslení, no bol často chorľavý, a tak ležal doma, kde neustále kres-

lil čokoľvek, čo sa mu zapáčilo. Chlapcovi vo vývine neprospievalo ani to, že od detstva trpel reumou, čo mu nedovoľovalo hrať sa s rovesníkmi, preto bol v staršom veku dosť utiahnutý.

V sedemnástich sa mladík presťahoval do Barcelony, kde skončil strednú školu a potom ako 21-ročný začína na tamojšej univerzite študovať architektúru. Povinné predmety ho nebavili, zaujímal sa len o to, čo mu pripadalo zvláštne, iné, veľa času trávil tajomným samoštúdiom, a tak si ťažko hľadal priateľov, o dievčatách nehovoriac. Popri štúdiu pracoval, už ako 24-ročný vykonával rôzne remeselné práce pre svojho učiteľa Leandreho Serrallacha a architekta Villara. Keď roku 1878 ukončil 26-ročný Antoni štúdium architektúry, riaditeľ školy Elies Rogent mu diplom vtisol do ruky z prorockými slovami: „*Dali sme tento akademický titul buď bláznovi, alebo géniovi. Len čas ukáže, komu naozaj!*“ A čas už onedlho skutočne ukázal, že Antoni nie je blázon, ale absolútne originálny a nesmierne nadaný architekt, ktorý premieňa inšpiráciu z prírody na neobyčajné stavby, aké dovedty nikto nikde nevidel a nepostavil.

Talentom udivoval

Prvú samostatnú objednávku dostal mladý architekt od barcelonskej radnice. Mal navrhnuť pouličné lampy pre jednu z mestských štvrtí. Gaudí bol architekt, ale živil sa aj navrhovaním nábytku, a tak mu podobné zadanie urobilo veľkú radosť a splnil ho na jednotku. Po roku 1883 začal pracovať ako pomocník architekta Joana Martorella a v tom období dostal prvú samostatnú architektonickú zákazku – postaviť dom pre priemyselníka Manuela Vicensa. Sídlo Casa Vicens v Barcelone stavali v rokoch 1883 – 1889 a dnes je súčasťou Svetového dedičstva UNESCO. Už na prvej stavbe sa ukázalo majstrovstvo začínajúceho architekta, ale nebol to ešte celkom jeho štýl, ktorý ho neskôr preslávil. (Priateľstvo s Martorellom mu pomohlo neskôr, keď ho odporučil na dokončenie baziliky Sagrada Família.) Ďalšia, oveľa menšia zákazka, ktorá ho osudovo postretla, bola vitrína, ktorú navrhol pre výrobcu rukavíc a vystavovali ju na Svetovej výstave v Paríži roku 1878. Tam si ju všimol priemyselník Eusebi Güell, ktorého očarila, a chcel sa okamžite s mladým architektom osobne stretnúť, čo sa aj podarilo. Güell potom postupne zadával Gaudímu viaceré významné zákazky. Postavil preňho palác, vínne pivnice, park i kryptu kostola v utopistickom mestečku, ktoré chcel priemyselník vybudovať na okraji Barcelony, a práve tieto diela architekta urobili nesmrteľným. Muži si skvele rozumeli po pracovnej, ale aj ľudskej stránke. Obaja boli silno veriaci a stali sa z nich nerozluční priatelia až do konca života.

Gaudí, ktorý miloval prírodu a od malička sa inšpiroval jej svetom, čerpal

námety i z exotických ornamentov, ktoré potom vkladal celkom prirodzene do svojich stavieb. Ako architekt je Gaudí považovaný za modernistu, no jeho štýl sa menil a vyvíjal, až dospel k takzvanej organickej architektúre. Gaudí ako hlboko veriaci pokladal prírodu za dokonalé dielo Stvoriteľa, no chápal a rešpektoval aj iné, celkom odlišné kultúry, a tak si vyberal tie najlepšie prvky z orientálneho – islamského, indického, perzského či japonského – umenia a zaradil ich spolu so silným vplyvom gotických stavieb do svojej architektúry tak geniálne, že mnohé z jeho stavieb pôsobia celkom prirodzene, akoby ich vystavali samy sily prírody. Architekt bol však aj mimoriadne šikovný remeselník. Vedel čokoľvek z interiéru aj exteriéru vyrobiť a inštalovať aj sám, a tak robotníkom na jeho stavbách bolo jasné, že nemôžu majstra nijako oklamať a musia odviešť len stopercentný výkon. Gaudí úzkostlivo dbal aj na najmenšie detaily, osobne ich kontroloval, a ak si všimnete jeho keramické mozaiky, tzv. *trencadís*, prekvapene zistíte, že sa skladajú v podstate z odpadu – z kúskov poškodenej a rozbitkej keramiky, zložených do fascinujúcich vzorov, takže aj zdanlivo nepoužiteľný materiál si v jeho stavbách vždy našiel vhodné, novátorské využitie. Pre Gaudího zohrávala v dielach osobitý význam aj konkrétna farba. Zastával názor, že výber farby na určité miesta je dôležitý, pretože podčiarkuje obrysy a štruktúrne roviny stavby, ktoré potom vyznievajú ešte energetickejšie a prirodzenejšie.

Celý život zasvätil práci

Gaudí bol workoholik, ktorý po večeroch študoval ergonómiu, pretože chcel, aby jeho nábytok bol nielen pekný, ale hlavne pohodlný a kvalitný. Jednoducho, zakúpený stôl, stoličku, skriňu i posteľ si máte zamilovať na celý život. Pri stavbách ho zaujímala aj svetelnosť stavby, presné umiestnenie a tvar dverí či okien, farba ich skla či dostatočná ventilácia a – ako v prípade barcelonskej baziliky – aj presné šírenie zvuku. A tak urobil pre tento nádherný chrám niekoľko precíznych akustických štúdií. Gaudí bol síce výborný kresliar, no mnohé zo svojich stavieb si vymodeloval do presných sadrových modelov, ktoré mal stále na očiach a stále ich vylepšoval a zdokonaľoval, keďže stavbou doslova celé dni, mesiace a roky žil. V prvom desaťročí 20. storočia architekt vytvoril niekoľko skvostov v svojom organickej štýle, ktoré sú dnes turistickými magnetmi Barcelony: Casa Calvet, Antigua Casa Figueras, Park Güell, Casa Batlló a Casa Milà.

Architekt mesto miloval, býval tu v internátoch, potom vystriedal niekoľko bytov, až sa napokon usadil v dome v Güellovom parku, ktorý postavil jeho asistent Francesc Berenguer ako ukážkové bývanie (dnes je v ňom Gaudí-

ho múzeum). V dome žil Gaudí až do roku 1925, zopár mesiacov pred smrťou sa presťahoval do dielne vedľa svojho najväčšieho diela – Baziliky svätej rodiny. Gaudí sa nikdy neoženil, miloval len jednu ženu, ktorá ho odmietla, a už sa nikdy nepokúšal o inú, žil len pre prácu a viedol asketický život. Hoci v mladosti býval veľký fešák a potrpel si na oblečenie – pekné saká, nohavice, košele, kravaty aj klobúky, čím bol starší, tým menej dbal o svoj zovňajšok. Nestrihal sa, neholil, priveľmi neumýval, až nakoniec nosil celé mesiace len jedny šaty a starý obnosený kabát, čo, paradoxne, prispelo k jeho tak trochu absurdnej smrti.

Roku 1911 sa Gaudí vyliečil z tuberkulózy, no potom mu zomrela milovaná neter aj obľúbený hlavný asistent a spolupracovník Francesc Berenguer a prudká ekonomická kríza o rok neskôr mala tvrdý dosah na výstavbu baziliky, ktorá bola pre architekta všetkým. Roku 1916 zomrel jeho priateľ biskup Josep Torres i Bages, rok nato sa práce na utopistickej kolónii Güellovcov prerušili a roku 1918 dokonca umiera jeho jediný priateľ a patrón Eusebi Güell.

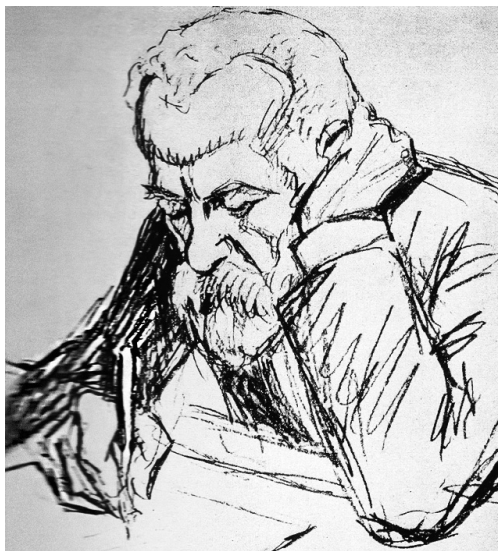
Sagrada Familia, hrob aj živý pomník génia

Možno práve pre všetky tieto tragédie sa Gaudí úplne odtrhol od sveta a totálne ponoril do prác na bazilike, ktorej sa kontinuálne venoval od roku 1882, keď plány na výstavbu kompletne zmenil po architektovi Joanovi Martorellovi. Gaudí už nič okrem práce nepoznal, žil priamo vedľa nej a miestnosť, kde spával i jedol, používal ako ateliér, kde robil modely, skice a kresby, ale aj ako sochársky ateliér a fotografické štúdio. Bol si vedomý, že také monumentálne dielo ako Sagrada Familia nikdy nedokončí a že tá stavba sa bude budovať aspoň ďalších stopäťdesiat rokov. Pri jednom z rozhovorov architekt povedal: *„Nemám najmenší dôvod nepovedať, že viem, že tento chrám nedostaviam. Zostarnem, ale po mne prídu ďalší. Čo však treba zachovať, je duch tejto práce, jej život závisí od generácií, ktorým ju zveríme a s ktorými bude žiť a je s nimi kontinuálne spojený.“*

Architekt zasvätil chrámu štyridsať rokov a z pomalého napredovania stavby si nerobil ťažkú hlavu. Vždy každému tvrdil, že jeho klientom je sám Boh, a ten je veľmi trpezlivý. Bazilika nesie prvky gotického štýlu, ktorý je charakteristický vysokými piliermi, zložitou vnútornou klenbou a ružicovými oknami. Gaudího vplyv možno pozorovať vo výrazne členených oblúkoch, bohatých ornamentoch a ozdobných detailoch. Veľkolepá budova sa delí na tri hlavné časti: zrodenie Ježiša Krista, fasáda chvály a fasáda utrpenia. Najvýraznejším prvkom sú zaostrené veže, je ich osemnásť, najväčšia predstavuje Ježiša Krista, Pannu Máriu, ďalšie štyri stvárnajú evanjelistov a zvyšné dvanásť apošto-

lov. Sám Gaudí obdivoval dokončenú iba jednu vežu so zvonnicou, dostavanú 30. novembra 1925, žiaľ, viac mu osud nedoprial.

Keď sa v letný pondelkový deň ponáhľal zamyslený do práce, zrazila ho električka. Utrpel vážne zranenia, no keďže bol oblečený v starých špinavých šatách, maskovala ho dlhá brada i vlasy a celkovo bol neupravený a špinavý, všetci ho pokladali za bezdomovca a taxikár ho odmietol vziať do auta a odviezť do nemocnice. Veľký katalánsky architekt totiž neznášal publicitu, a tak ľudia nespoznali ani jeho tvár a neposkytli mu včas pomoc. A pretože bol bez dokladov, v nemocnici až na druhý deň po nehode zistili, koho vlastne ošetrujú. No bolo už neskoro. Slávny architekt umrel tri dni po nehode 10. júna 1926. Truhlu s jeho telom uložili do krypty Baziliky svätej rodiny, ktorej venoval najlepšie roky života a všetku tvorivú silu. Katedrála bola v čase Gaudího smrti hotová len na dvadsaťpäť percent. Bezprostredne po Gaudího odchode práce prebral slávny Domènec Sugrañes i Gras, ktorý sa chrámu venoval až do svojej

Antoni Gaudí na kresbe Ricarda Obispa

smrti roku 1938. Jeho budovanie potom pokračovalo, no ani do dnešného dňa stavba nie je hotová, pretože náročnosť prác, z ktorých sú mnohé doslova výtvorným dielom, jej dokončenie neúmerne zdražujú a predlžujú. Napriek tomu však tento úžasný Boží stánok zvonka i zvnútra vyráža dych, návštevníkovi sa zážitok z neho navždy vryje do pamäti. Potvrďuje totiž celkom presne Gaudího prorocké slová: „*Katedrálu Sagrada Familia stavajú ľudia a zrkadlí sa v nich. Je to práca, ktorá je v Božích rukách a vo vôli ľudí!*“ Sagrada Familia by mala byť dokončená roku 2026, práve vtedy uplynie sto rokov od smrti národného katalánskeho architekta Antoniho Gaudího. Dnes je pre záujemcov otvorená dokončená časť spolu s malým múzeom – Museo del Templo Expiatorio de la Sagrada Familia, kde sú uložené makety a kresby zobrazujúce históriu a stavbu chrámu. Prístupné sú takisto veže, ktoré ponúkajú unikátny pohľad na krásnu Barcelonu.